

Somos más

EN SOM MÉS, CONTRA EL DISCURS DE L'ODI I LA RADICALITZACIÓ

GUIA PER A NOIES I NOIS QUE VIATGEN PER LA GALÀXIA DEL CIBERESPAI

4. LA CULTURA DEL RETROBAMENT A LES XARXES SOCIALS

Autores. Luz Martínez Ten i Eva Martínez Ambite

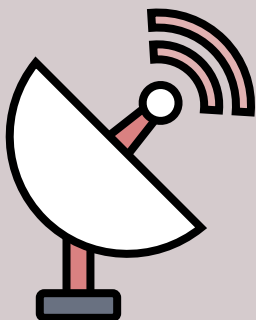

Els habitants de Nèmesinoméset revelaran el seu nom original si comparteixesels valors de solidaritat, respecte i ajuda necessària per a sobreviure en un lloc tan inhòspit. La seva llei obliga a prestar ajuda a tots els éssers que arribin al planeta, sense preguntar-los l'origen, la cultura o l'espècie. Ningú, per molt diferent que sigui, per molt estrany o rar que sembli, és privat de l'hospitalitat.

OBJECTIUS DE LA MISSIÓ

1. Analitzar la utilitat dels valors culturals en l'origen i el desenvolupament de les diverses societats.
2. Observar els canvis culturals com a fets adaptatius a cada temps i realitat.
3. Estudiar el concepte de cultura en la seva dimensió dinàmica i oberta.
4. Reflexionar sobre la importància que té l'intercanvi cultural per al desenvolupament personal i col·lectiu.

PARÀMETRES DE LA MISSIÓ

No sempre és fàcil la convivència en un centre com el nostre. Ahir vaig haver d'intervenir en un conflicte per un malentès amb la Yina. Com sabeu, la Yina procedeix de Nèmesi i les seves extraordinàries qualitats empàtiques li confereixen un delicat sentit de la intimitat, no exempt de respostes colèriques quan ha de marcar distàncies. El cas és que el Korko estava cercant unes grapes per a un trasto que estava muntant i va recordar que la Yina en sol fer servir per a recollir-se el cabell, de manera que es va plantar a la seva habitació i va crear el caos al seu voltant fins que no en va trobar en una capseta. La Yina va arribar just quan el Korko cridava alegrement «Les he trobat» i es va posar a cridar, dient-li tota mena d'improperis. En aquell moment, el Rom passava pel corredor i, amb la seva gran imaginació, va creure que la Yina estava en perill, es va afanyar a socórrer-la, i la va envoltar amorosament amb els seus tentacles. No hi ha cosa que més odii la Yina que la deixin empastifada de baves. De manera que va començar a donar-li puntades de peu al Rom. Total, un desastre de malentesos. Com aquesta mena de conflictes es dona molt sovint a les xarxes de comunicació, vaig aprofitar que la doctora Yera estava a la vora de l'escola per a demanar-li que ens fes una classe sobre els valors culturals a les xarxes socials.

DIRECCIÓ DE LA MISSIÓ

Doctora Yera, mare terràquia. Especialista en antropologia i sociologia. Una de les més grans expertes en retrobament cultural. Ha fet aportacions al codi de convivència i comunicació, en considerar la cultura com un conjunt de valors, pràctiques i idees obertes a l'enriquiment a través de la trobada. El treball de la doctora Yera consisteix a estudiar els costums, els valors i les creences de les civilitzacions dels diversos planetes amb l'objectiu d'establir vincles d'amistat i d'ajuda mútua. Amb la finalitat de dibuixar nous mapes de navegació, juntament amb la seva tripulació està explorant aquells planetes que ocupen coordenades estratègiques per a fer un salt interestel·lar a nous universos. Segons les regles de la Confederació Interplanetària: «No es podrà establir cap base sense el permís explícit i el reconeixement dels drets dels éssers que habiten el planeta, com també del suport mutu».

IDEES PER A REFLEXIONAR

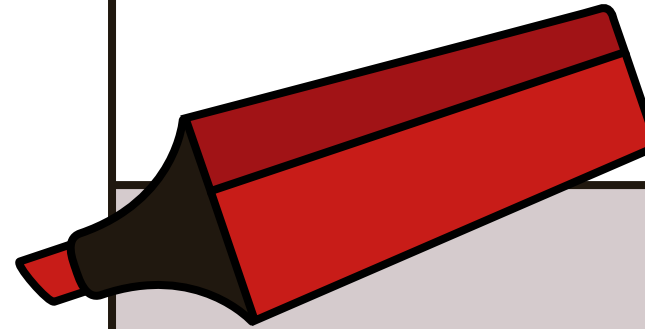
Com sabeu, hem tingut un peculiar incident cultural degut a les maneres que cadascú i cadascuna tenim d'entendre la intimitat i el respecte, per la qual cosa he demanat a la doctora Yera que ens guii en aquesta missió. Però abans, si és possible, Ron, deixa de demanar perdó a la Yina, que ja t'ha perdonat, i deixa de xuclar-te els cartílags.

Endavant, doctora Carmen la classe és tota seva.

—Doctora Yera. *Gràcies, director. Bé, si qualsevol de vostès em preguntés quina importància té la cultura en el nostre desenvolupament com a éssers humans, li contestaria que absolutament tota. Perquè a diferència dels animals, que sobreviuen gràcies a l'instint, en el nostre cas, des del moment del naixement necessitem no solament alimentació, protecció i cura, sinó que hem d'aprendre a viure.*

*Hi ha un programa meravellós a Internet que es diu **Siete millones de otros**, en el qual es pregunta per l'amor, la felicitat, l'amistat a persones dels cinc continents. En les respostes podem observar com és molt més allò que ens uneix que allò que ens diferencia i descobrim com totes les persones que habitem el pla neta pertanyem a la mateixa comunitat humana. En aquest sentit, Internet ha representat una veritable revolució cultural en obrir canals de comunicació i cooperació que superen les barreres lingüístiques, geogràfiques i temporals, i ens ofereix l'oportunitat d'aprendre de realitats molt diferents a les nostres. L'aproximació a persones d'altres cultures està fent possible enderrocar les barreres del desconegut i, per què no, de la desconfiança. A la relació de convivència basada en el respecte i l'intercanvi li direm interculturalitat.*

Aquesta trobada, que sense dubte ens fa millors, també té detractors; són aquelles persones o grups que consideren que les seves creences o idees són superiors a les dels altres i desitgen imposar-les, fins i tot per mitjans violents. Obliden que el progrés de la humanitat es deu, entre altres raons, a l'intercanvi cultural. Sense aquests canvis, els éssers humans no hauríem pogut evolucionar al llarg dels segles, ni tan sols sobreviure. Gràcies als processos científics, artístics, educatius, tècnics... hem anat aconseguint avenços fonamentals per a la salut, la comunicació, l'educació o la cooperació i hem arribat a grans acords com la Declaració dels Drets Humans.

L'aprenentatge cultural ens permet adaptar-nos al temps en què vivim. Imaginem-nos que ens trobem al Neolític, fa aproximadament 7.000 anys. Quins coneixements ens serien útils per a sobreviure? Seria vàlid saber conduir o manejar Internet? En aquella època començàvem a conrear plantes i a domesticar animals, i ens assentàvem a les primeres aldees, al costat dels rius. Per tant, els coneixements que es transmetien a les noves generacions eren els que necessitaven per a conrear, caçar, defensar-se dels perills... Avui no aprenem a l'institut a protegir-nos dels tigres o dels lleons. El nostre entorn ha canviat i, per tant, les nostres necessitats culturals, també. Un fet que esteu comprovant la generació dels nadius digitals.

Sense el procés cultural, els éssers humans no hauríem pogut evolucionar al llarg dels segles, ni tan sols sobreviure. Gràcies als processos científics, artístics, educatius, tècnics... hem anat aconseguint avenços fonamentals per a la salut, la comunicació, l'educació, la cooperació. Un dels grans avenços es va aconseguir gràcies a l'intercanvi d'informació als portals d'Internet, perquè ens ha donat l'oportunitat de participar en la construcció del coneixement i la creació de comunitats en xarxa.

I ha generat la responsabilitat d'aprendre a relacionar-nos en el respecte a les diferències i a rebutjar els discursos discriminatoris i excloents.

I ara reflexionaré sobre els elements que componen la cultura

Si anés a qualsevol dels seus països, el primer que observaria seria la forma dels habitatges, el tipus d'aliment o la forma dels seus cossos. Com a antropòloga, prendria notes sobre com es vesteixen els habitants del planeta, com es comuniquen. Les seves danses i els seus rituals... Però també m'interessaria per allò que senten i a què donen importància: a l'amor?, a l'amistat?, a la justícia?

Perquè, quan parlo de cultura, no ho faig només sobre els elements externs més significatius (maneres de vestir, de menjar, de celebrar esdeveniments rellevants), sinó sobre les idees, creences, valors, actituds. Factors que, moltes vegades, ens costa desxifrar, perquè pertanyen al món de l'intangible i de l'invisible, però que són fonamentals per a saber qui som, amb tota la seva complexitat. És fàcil que en un món tan divers perdem els punts cardinals. Quantes vegades he dit «em sento perduda», «no sé quin és el meu lloc» o «no tinc clar quines decisions prendre per al futur»?

Per a posar ordre, sovint parlo amb les meves amigues i els meus amics, perquè són part del meu món. Som més o menys de la mateixa edat, tenim inquietuds i valors que ens uneixen o, cosa que és el mateix, tenim els mateixos codis culturals. Parlem sovint a través de les xarxes. No em cal ser al mateix espai físic, perquè Internet m'hi facilita la comunicació. I a vegades enraonem durant hores sobre què ha passat, allò que ens preocupa o allò que anhelem. Gràcies a aquests codis culturals puc ordenar allò que sento i explicar allò que visc. La cultura m'ajuda a relacionar-me amb els altres, a interpretar la realitat, a comprendre la percepció que tinc del món i, a més a més, és bàsica per a poder conviure i actuar en el meu entorn social d'acord amb unes normes, uns valors i unes creences que compartim.

Carlos Giménez, antropòleg, afirma que la cultura d'un poble o d'una persona no es compon només de conductes, sinó també de maneres de pensar, d'interpretacions, d'ideologies. Potser aquesta és la raó per la qual em sento més propera a les meves amistats que a la generació dels meus avis. No crec que la meua àvia pogués comprendre per què per a mi és tan important tenir presència a Internet. Quan ella era jove no n'hi havia. No pertany a la seva realitat cultural. No obstant això, per a mi és completament normal, i fins i tot bàsic, comunicar-me online.

Així, els valors culturals fan comprensibles i raonables les normes de conducta i les pràctiques que se'n deriven. En el meu cas, comunicar-me a través de les xarxes. Un valor que comparteixen les meves amistats i que forma part de la manera de comunicar-nos en la nostra generació.

I ara m'agradaria fer referència al conflicte que hi han tingut

El meu meravellós amic Rom m'ha regalat una traducció -no exacta- del seu nom original, ja que les nostres formes de comunicar-nos són força diferents. Per a entendre'ns fem servir un codi gràfic que hem inventat entre tots dos. La seva cultura i la meua són completament diferents, per això ens hem hagut d'adaptar a les seves necessitats i a les meves, per a poder interaccionar. És fàcil? No. Però és enriquidor, perquè m'ha obert les portes a noves experiències i nous coneixements. Els dos hi hem hagut de fer un esforç per comprendre les necessitats de l'altre i, el més important, col·laborar plegats.

D'aquesta manera tan rudimentària, el Rom em pregunta com és possible que, en un planeta tan petit (Hòrizon té una dimensió de deu globus terraqüis), hi puguem conviure tants pobles, tantes cultures i llengües diferents (es calcula que hi ha entre cinc i sis mil llengües). Fins i tot en un mateix país podem trobar grans diferències culturals entre unes regions i les altres.

Internet, l'accés als mitjans de comunicació o la possibilitat de viatjar a qualsevol lloc del món han facilitat enormement la trobada entre persones i l'intercanvi cultural entre els pobles. Han fet possible que les reivindicacions de col·lectius de persones que històricament han estat excloses o marginades per la seva orientació o identitat sexual, origen ètnic, sexe, capacitat, cultura o creences accedeixin a una plataforma amb un gran potencial per a donar a conèixer la seva situació, reclamar la igualtat de drets i participar en una societat més justa i equitativa.

Així, les xarxes socials han esdevingut un gran plaça pública, que concerneix tothom quant a participar en la defensa dels drets humans, en evitació de la propagació del discurs de l'odi i els radicalismes.

PREGUNTES PER A PENSAR

Estaven tan callats durant la classe, que vaig témer que ningú no gosaria fer preguntes, però tan bon punt els vaig donar la paraula, mans, antenes, tentacles i urpes es van enlairar alhora. La primera va ser la Yina, que continuava molt seriosa després del incident, i va preguntar:

—Yina.

Quin significat té el retrobament cultural?

—Doctora Yera.

La meva germana acaba de tenir un bebè. El petit necessita que l'alimentin, en tinguin cura, l'abracin... i no només això. Necessita que li somriguin, l'ensenyin i l'acompanyin en el seu creixement. Si el deixéssim tot sol enmig de la selva, hi podria sobreviure? No (només en coneixem alguns casos, molt excepcionals). I si hi deixéssim una cria de gat? El més probable és que sí. Quina és la diferència? Que els éssers humans necessitem un procés d'aprenentatge, que anomenem socialització, pel qual adquirim els coneixements culturals necessaris per a desenvolupar la nostra personalitat, com també diverses capacitats i habilitats per a participar en la societat.

El Polak, molt seriós, va subratllar...

—Polar.

Als seus estudis, ha esmentat en diverses ocasions la importància de l'aprenentatge cultural per a interpretar la realitat i poder conviure en diferents realitats.

—D. Yera.

Així és; recordo que fa temps, en un curs, el professor Andrés Tornos de la Universitat de Comillas ens deia: «Els immigrants són grans traductors de la vida, perquè han d'interpretar les coses que passen al país on s'estableixen i, alhora, són grans camaleons, ja que intenten adaptar-se a la nova realitat». És una bonica descripció del retrobament multicultural. Les

persones que estan obertes a la transformació són conscients de l'elecció que fan en cada situació.

—Raxa.

Entenc, doncs, que la cultura és un factor determinant per als pobles que habiten el planeta. S'ha de conservar intacta?

—Doctora Yera.

Això seria un disbarat. Les cultures són obertes i canviants. En la mesura que canvien les circumstàncies del medi—ja sigui per raons objectives o subjectives—, els valors, les creences, les actituds i els costums evolucionen. Un exemple molt gràfic és l'evolució històrica de les societats. Imaginem-nos per un moment que ens podem traslladar, com va fer Jules Verne amb la seva màquina del temps, ara tres-cents anys enrere; després, cent; en acabat, cinquanta... Reaccionariem de la mateixa manera? Viuríem de la mateixa manera? Pensem-hi: És igual la vida de les dones espanyoles el 1890, el 1934, el 1960 o ara? Sens dubte, ens identifiquem amb una mateixa cultura, però una cultura que ha anat evolucionant i conquerint quotes d'igualtat i d'autonomia. I ara imaginem-nos que podem viure simultàniament en diversos punts del planeta tan dispars com la selva de Gracias a Dios, a Honduras, o al centre de Singapur. No canviarien els nostres hàbits? No aprendríem nous valors?

De la mateixa manera, hem de recordar que al llarg de la història homes i dones han influït perquè les idees i els valors evolucionessin transformant conceptes culturals que semblaven inamovibles.

Conceptes com ciutadania o justícia o llibertat són valors que han transformat les relacions entre els éssers humans en tots els punts del planeta i que van sorgir com a resposta a situacions de desigualtat o d'injustícia. Les cultures canvien, o més ben dit: podem i devem canviar els nostres models culturals i adaptar-los a la nova realitat, treballant per una societat més justa i solidària.

El Korko, amb l'ànim de guanyar punts, va preguntar:

—Korko.

Podria definir què és la cultura des de la perspectiva de la població terràquia?

— **Doctora Yera.**

La cultura és el conjunt de creences, valors, costums i conductes que compartim els membres d'una societat, i que transmetem de generació en generació a través de l'aprenentatge.

Cada nova generació s'apropia de la cultura per a redissenyar-la i enriquir-la amb les seves pròpies aportacions. Per exemple, la manera en què avui ens comuniquem no és la mateixa que la de les generacions que ens han precedit. Igualment, no vestim de la mateixa manera. Ara els vestits s'autonetegen i són resistents als viatges espacials. Aquests elements, que són més visibles (com la manera de vestir, de menjar, de celebrar els esdeveniments més rellevants), són l'expressió de tradicions i costums que han anat configurant-se en el temps i que ens poden ajudar a identificar-nos amb la nostra societat de pertinença. Però la cultura es compon d'altres elements que pertanyen al món del'invisible o l'intangible, com ara les idees, les creences, els valors i les actituds. Com a antropòloga, aquesta és la part que m'interessa conèixer de cada planeta, perquè si teixim valors comuns podem arribar a entendre'ns.

amb els altres, a interpretar la realitat, a comprendre la percepció que tenim del món, però sobretot és bàsica per a poder conviure i actuar en el nostre entorn social d'acord amb unes normes, uns valors i unes creences compartides.

El Yim, amb cara de bon noi:

—**Yim.**

Quin paper han tingut les TIC en l'intercanvi cultural?

—**Director Belmor.**

He pogut assistir a algunes de les seves conferències i sempre parla d'identitat.

—**Doctora Yera.**

Internet i l'accés als mitjans de comunicació ens van donar la possibilitat de viatjar a qualsevol lloc del món, ens van facilitar enormement la trobada entre persones i l'intercanvi cultural entre els pobles. Això va fer possible que les reivindicacions de col·lectius de persones que històricament han estat excloses o marginades per la seva orientació o identitat sexual, origen ètnic, sexe, capacitat, cultura o creences accedeixin a una plataforma amb un gran potencial per visibilitzar la seva situació, reclamar la igualtat de drets i participar en una societat més justa i equitativa.

Així, les xarxes socials van esdevenir un gran plaça pública, que concernia tothom quant a participar en la defensa dels drets humans, en evitació de la propagació del discurs de l'odi i els radicalismes.

—**Doctora Yera.**

Sí. Em sembla fonamental entendre qui som en un univers tan complex i tan canviant. Molts cops em desperto sense saber si sóc a la Terra o a una estrella de la galàxia. Llavors tanco els ulls i penso en els meus punts cardinals, que em diuen qui sóc, què vull i com em projecto en el futur.

Recordo que, quan era estudiant, jo devia tenir setze o disset anys, parlava amb les meves amigues i amics sobre les nostres inquietuds i els nostres valors. Va ser aleshores quan vaig comprendre com són d'importants els codis culturals i vaig decidir estudiar antropologia.

Aquests codis culturals que comparteixes amb les persones que formen part del teu cercle de confiança, com la teva família o les teves amistats, et proporcionen les claus necessàries per a explicar què sents i explicar què vius; tot i que a vegades sembla que et falten les paraules, sempre hi ha un camí per a expressar-se. La cultura ens ajuda a relacionar-nos

SABIES QUE...

El fil de la història. Enregistraments rescatats de la biblioteca central de la galàxia

- Des del Paleolític i fins als nostres dies, els éssers humans ens hem desplaçat pels territoris i continents per raons molt diverses. A l'antigor, Cartago, Grècia i Roma organitzaven fluxos migratoris com a mètode per a exportar l'«excedent» social que s'acumulava en les seves fronteres interiors. Així s'asseguraven que hi mantenien l'ordre polític. Amb la descoberta d'Amèrica, milers de persones van emigrar als nous territoris. Els Estats Units d'Amèrica són el millor exemple d'un territori poblat per successives onades d'immigració.

- Només entre el 1850 i el 1914, uns deu milions de persones es desplacen en cerca de treball dins d'Europa i cap a ultramar. Anys més tard, en acabar la Segona Guerra Mundial, els països d'Europa Central i Occidental es van veure en la necessitat de reclutar mà d'obra estrangera. De l'Europa del Sud (Itàlia, Espanya, Grècia, Xipre i Portugal) partiran milers d'homes i de dones que contribuiran en gran mesura a la reconstrucció dels països devastats per la guerra.

- Els grecs van descriure la tolerància i van condemnar com a salvatge, mancat d'equitat i brutal tot aquell que s'hi oposava. Aquesta presència es fa palesa en l'arrel mateixa de les paraules: així, per exemple, en el cas de «perdonar», els llatins diran *lignoso*, que significa «no ho vull saber», mentre que per als grecs és *suggignôscô*, que vol dir 'penso, sento amb l'altre'. Hi ha una altra paraula encara més bonica, la paraula *xenos*, 'estranger'. El grec és una de les poques llengües on aquesta paraula té alhora l'accepció d'«estranger» i de «l'altre». I és ben sabut el lloc que l'hospitalitat ocupa en els textos grecs; n'hi ha prou a recordar la *Ilíada*, aquesta mateixa *Ilíada* que no fa cap diferència entre els dos bàndols, on tot acaba en la tornada a la pau i on resulta evident que aquesta pau s'assoleix gràcies al sentiment d'humanitat comú d'ambdós adversaris. El vell Príam plora el seu fill i, adreçant-se a Aquil·les, li recorda al seu pare que està igualment de dol a l'altre bàndol. El sentiment de solidaritat humana que marca tan profundament aquest fi de la *Ilíada* serà el gran descobriment del pensament grec el segles següents i portarà Menandre a aquesta reflexió: «Res que sigui humà no em pot ser aliè»⁹.

- er tolerant significa bandejar la ignorància i la superficialitat, penetrar en les similituds i en les diferències i, sobre tot, acceptar que hi ha individus i societats diferents i que uns i altres solen tenir bons motius per a ser com són. Dit d'una altra manera, «tolerar» és respectar la diversitat i té com a contrapartida la intolerància que imposa la uniformitat i que només comprèn i accepta l'altre quan s'ha emmotllat a imatge i semblança seva. Per bé que sembli paradoxal, aprofundir en la tolerància ens condueix a practicar una intolerància positiva, a no tolerar les injustícies, les marginacions, les violències, les imposicions, les humiliacions, sigui qui sigui sobre qui s'exerceixin, amb el pretext de la raça, la nacionalitat o el gènere»¹⁰.

⁹J acqueline de Romilly, 'La Grecia antigua contra la intolerancia', p. 29.

¹⁰EDUCAPAZ, Vivamos la diversidad. Materiales para una acción educativa intercultural, Barcelona, Los Libros de la Catarata, 1998.

CONCEPTES IMPORTANTS

Del diccionari conservat a la Biblioteca Terràquia del Continent Nord.

Diàleg intercultural. Vivim en societats complexes on interactuem en l'espai presencial i virtual, però utilitzant codis i, a vegades, valors diferents. Això fa que, en algunes ocasions, sorgeixi el conflicte cultural. Per a aconseguir la comunicació intercultural, cal traçar ponts des de les diferents perspectives i trobar significats comuns que permetin el diàleg i la trobada. Totes les persones i totes les comunitats som diferents en alguna cosa, de la mateixa manera que tothom participa de certs valors comuns. El diàleg intercultural parteix del respecte a totes les cultures per igual, sempre que es respectin els drets humans, alhora que advoca pel reconeixement de certs valors universals que facin possible la comunicació i l'intercanvi entre tots els grups humans. En paraules d'Adela Cortina: «A les societats amb democràcia liberal, és precisament el pluralisme allò que les fa possibles, perquè consisteix a compartir uns mínims morals des dels quals és possible construir plegats una societat més justa, en respectar, precisament des d'aquests mínims compartits, que cadascú defensi i persegueixi els seus ideals de felicitat».

Igualtat. Principi rector de la vida democràtica, que supera les diferències discriminatòries i eleva tots els éssers humans a la categoria de persones i ciutadans sense distinció de sexe¹¹.

Igualtat - desigualtat - diferència. a igualtat s'entén com una relació d'equivalència, en el sentit que els subjectes tenen el mateix valor i, precisament per això, són «iguals». Ara, cal destacar que equivalència no vol dir identitat, sinó més aviat homologació.

Tampoc no és el mateix desigualtat que diferència. La igualtat admet diferències, però no, com és obvi, desigualtats. Mentre que la desigualtat comporta discriminació i privilegi, la diferència implica semblança recíproca o diversitat entre coses d'una mateixa espècie, cosa que permet que distingim les unes de les altres, sense que això representi necessàriament discriminacions ni privilegis de cap mena, ni ontològics ni polítics. És a dir, la diferència pot ser-hi i, de fet, ha estat utilitzada com a punt de recolzament per a la desigualtat, però això està mancat de fonament.

Discriminació. Actitud que dispensa un tracte d'inferioritat a persones o col·lectius per motius polítics, econòmics, culturals, ideològics, socials o individuals.

Estereotip. Conjunt de característiques que s'atribueixen a un grup humà; el seu aspecte, la seva cultura, els seus costums, que serveix de factor generalitzador per a categoritzar les persones i negar-ne la seva identitat individual. No són fets comprovats, són imatges mentals la funció de les quals és justificar la nostra conducta en relació amb un grup determinat. És un concepte simple i resistent al canvi. Rumors, suposades experiències alienes, mitjans de comunicació ens retornen una imatge exagerada o distorsionada de la realitat, d'altra banda, mal coneguda. Hi ha estereotips racistes i xenòfobs, homòfobs i sexistes, adreçats a persones amb capacitats diferents.

Prejudici. Idea preconcebuda respecte a algú o a alguna cosa, basada en els estereotips. Els prejudicis s'autoalimenten a partir de qualsevol acte negatiu d'un membre del grup i fa servir aquest acte com a «prova» que tots els membres del grup actuen d'una manera determinada.

¹¹Elena Simón Rodríguez, *Hijas de la igualdad, herederas de la injusticia*, Ed Narcea, Madrid, 2008, p. 212.

QUINES SÓN LES TEVES PREGUNTES?

Preguntes de la doctora Leda en la investigació sobre xarxes i jovent. Si us plau, contesta el qüestionari i envia'l a l'adreça intergalàctica R23. Amb càpsula d'aire.

· Has sentit mai situacions de discriminació? Si és així, per quina raó?, què hi vas sentir?

· Com et condicionen els comentaris que fan altres persones sobre tu a les xarxes?

· Com ens poden canviar la vida els estereotips?

· Què els diries a les persones que tenen actituds racistes, sexistes, homòfobes o paralitzants?

· Et consideres part d'algun grup minoritari? Com et sents quan, abans que ens coneguim, ja tenen una idea preconcebuda de nosaltres?

· Per què solem atribuir certes característiques als grups?

· Com se sent una persona quan ha de demostrar que no respon als estereotips que en tens?

· Quan et sents discriminat/da, a qui recorres?

· Quins són els límits de la tolerància?

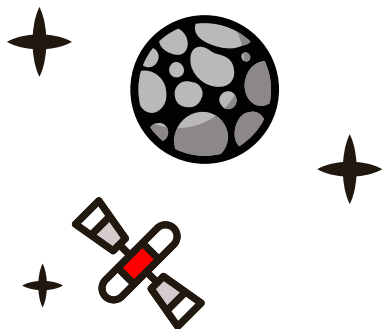
· Personalment, què et resulta intolerant?

· Com i des d'on es pot lluitar contra la intolerància? Per què relacionem la intolerància amb el racisme? A través de quins mitjans s'aprèn a ser tolerant?

· Què fas quan reps un missatge que et resulta insultant o ofensiu?

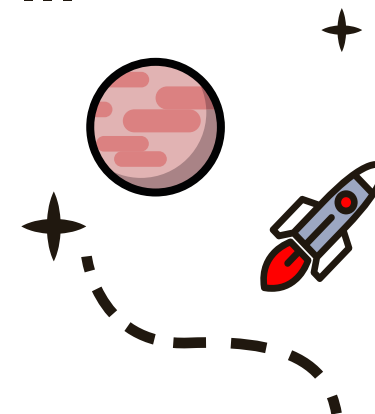
· Quines pàgines online coneixes en què es treballi per la igualtat i la no discriminació?

I SI INTERNET FOS UNA GALÀXIA DE PLANETES ...

La doctora Yera es troba davant d'una missió enviada per les Nacions Unides Interestel·lars. Dividir la classe en grups de cinc tripulants per a realitzar un estudi sobre els habitants del planeta INIR.

Com són físicament els habitants del planeta INIR?
Com es comuniquen? Quins són els seus rituals d'adolescència?
Com celebren les seves festes? Com es desplacen?

VALORS A TREBALLAR

BÉ COMÚ

EMPATIA

IDENTITAT PRÒPIA
EN UN MÓN DIVERS

La nau interestel·lar K.35 va partir del port de navegació el 15 de setembre del 2099, data terràquia, i va desaparèixer en un cuc espacial que la va traslladar a una constel·lació desconeguda. Els astronautes van ser rescatats al planeta INIR, els habitants del qual es comuniquen en un llenguatge gestual. La manca de codis comuns està dificultant l'entesa.

**Com es pot establir una relació d'intercanvi i coneixement entre éssers tan diferents?
Com definim un codi mitjançant el qual ens puguem comunicar i comprendre?**

RECORDA QUE...

Conclusions de la missió de la doctora Yera

• Hi ha una frase d'un pensador antic que vull rescatar de l'oblit, perquè em sembla que avui continua sent actual: «Allò que ens fa humans és el tracte humà que oferim a qui arriba de lluny. Viure civilitzadament és conviure amb els diferents. Diguem-los-hi als nens, abans no sigui massa tard (Fernando Savater).

• Les meves conclusions de la visita. Les cultures no són tancades, homogènies ni estàtiques i no es poden acceptar o rebutjar en bloc. Al contrari, estan subjectes a influències, préstecs i canvis de tota mena. Les cultures són i es fan en la relació de les unes amb les altres.

• Les persones que pertanyen a una cultura tenen capacitat per a reinterpretar i renegociar els seus valors i significats¹² i això vol dir que la cultura no té vida pròpia al marge dels individus que la desenvolupen.

• Les cultures són internament diverses, i haurem de tenir en compte això per a no caure en estereotips.

• Totes les cultures són valuoses. Però el respecte de la diversitat ha d'anar acompanyat de la mirada crítica tant envers altres cultures com envers la de referència. És saludable jutjar-les i considerar sense por que no totes les aportacions són igual de valuoses per a la llibertat, la igualtat i el benestar de la humanitat. En aquesta mirada crítica, totes les cultures, incloent-hi la de la societat on vivim, presenten escletxes que amenacen els valors de la democràcia.

• Les diferències no invaliden els drets universals que compartim tots els ésser humans. Reconèixer l'existència d'uns principis universals entorn la defensa dels drets humans invalida les opcions culturals que atempten contra ells. Des d'aquest acord de respecte, la diversitat cultural troba el camí de la comunicació, l'intercanvi i la convivència.

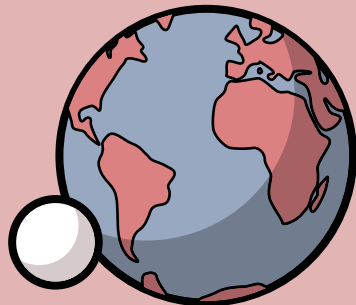
¹²Auxiliadora Sales y Rafaela García, Programas de Educación intercultural, Desclée de Brouwer, Bilbao, 1997.

PER A CONTINUAR REFLEXIONANT EN GRUP. QUADERN DE BITÀCOLA

ACTIVITAT 1

El termòmetre¹³

ORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT

El prejudici és una actitud hostil o preventiva cap a una persona que pertany a un grup determinat simplement pel fet de formar-ne part. Generalment tenim una actitud negativa respecte al grup, que després traslladem a la persona. Estan basats en estereotips i solen sorgir per raons tan diverses com la por al desconegut, la necessitat d'establir categories de la realitat que simplifiquin i economitzin la nostra visió, o en relacions de poder d'uns grups sobre uns altres. Les afirmacions estereotipades i els prejudicis no estan basats en dades objectives: rebutgem o racionalitzem la informació contradictòria que pugui fer trontollar les nostres pautes de comportament.

Imaginem-nos que la Terra està habitada per éssers de diversos planetes. I que els estereotips i els prejudicis condicionen la nostra relació.

¹³ Las actividades están basadas en la guía Educación Intercultural para asociaciones juveniles, editada por el Consejo de la Juventud. <http://aulaintercultural.org/2004/09/29/formacion-en-educacion-intercultural-para-asociaciones-juveniles/>

Objectius.

Prendre consciència que les apreciacions que fem les persones o els diversos grups estan basades en imatges preconcebudes que tenen poc a veure amb la realitat. Analitzar les conseqüències dels prejudicis en les relacions personals.

Metodologia. Grupal.

Temps. 60 minuts.

Material necessari. Fotocòpies del qüestionari. Pissarra o paperògraf. Guixos o retoladors.

Desenvolupament de l'activitat.

1. En equip:

- Formem equips de cinc persones.
- Nomenem una persona que coordinarà l'activitat.
- Nomenem una persona que ens representarà a l'Assemblea. Es reparteix el qüestionari.

2. En grup-classe:

- A la pissarra i en columnes s'aniran escrivint les opinions expressades.
- Es procedeix a debatre les propostes i s'hi intenta argumentar-les.

Exemple de qüestionari:

Contesta si està d'acord o en desacord amb les afirmacions següents:

PREGUNTA	SI	NO	De qui es fa aquesta afirmació actualment?
Els habitants de Mart són uns pesseters			
La Terra està amenaçada per una invasió migratòria			
Els i les alumnes de Venus fan que el nivell escolar baixi			
Els habitants de Ceres no volen viure en pisos			
Els habitants de l'estrella Ameva són molt bruts			
Els venusians són força meticulosos			
Les venusianes tenen millors actituds en la cura que els venusians			
Els habitants de Saturn solen ser més ganduls i mandrosos per les altres temperatures			
Els éssers d'altres planetes reben ajuda de l'Estat per sobre d'allò que aporten a la Seguretat Social			
Els cardasians són molt sorollosos			
Les marcianes condueixen pitjor			

Preguntes per a la reflexió:

Normalment, en què ens basen per a afirmar o desmentir fets?
 Com neixen els prejudicis?
 Influeixen els nostres prejudicis en el tracte amb les altres persones?

Com ens sentim quan ens jutgen com a part d'un grup i no com a nosaltres mateixos?
 Per què és tan fàcil opinar sense contrastar o verificar la realitat?
 En què es basa cadascuna de les nostres percepcions?
 Som conscients que nosaltres també som víctimes d'aquests prejudicis? Per què?

ACTIVITAT 2

El Mercader de Venècia ¹⁴

ORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT

Emilio Lamo de Espinosa, a l'article 'Fronteras culturales', ens recorda el monòleg que Shakespeare va escriure per a Shylock a El Mercader de Venècia. L'autor hi afirma que els jueus, els indis, els gitanos, els marroquins, els algerians, els sud-americans, com també els nuba, els nhambiquares, els pigmeus i, per descomptat, els catalans, els bascos, els andalusos... tots ens podem identificar amb aquests monòlegs. Per a il·lustrar l'exercici, farem referència a un text de Françoise Héritier, «El yo, el otro y la intolerància», on diu: «Una motivació profunda del racisme i de la intolerància que esperona la qüestió de la puresa de sang és l'íntima convicció que els altres no pensen, no senten ni reaccionen com nosaltres (sigui qui sigui aquest 'nosaltres'), criteris que considerem la quinta essència de la humanitat i de la civilització..., en el fons, es tracta de negar-li a l'altre la seva condició veritablement humana, per a poder-lo excloure, fer-li mal, anorrear-lo, intentar impedir-li, fins i tot, una 'supervivència' post mortem. La intenció primordial no és humiliar, sinó purament i simple negar la condició d'ésser humà a l'altre.

Objectius.

1. Es tracta de fer un petit homenatge a les víctimes del racisme.
2. Reflexionar sobre les conseqüències que el racisme exerceix en la identitat i la dignitat de les persones.
3. Posar-se en la pell de l'altre, en la pell de l'altra.

Metodologia. Grupal.

Temps. 180 minuts.

Material necessari. Fotocòpies del text, espelmes, un vídeo, una cadira, un fons blanc.

Desenvolupament de l'activitat.

- Repartir el text a cada persona participant.
- Demanar-los que el llegeixin i el memoritzin en silenci. Convé que es dispersin i que trobin un racó tranquil per a llegir-lo.
- Exhaurit el temps, un a un s'aniran seient davant la càmera i llegiran el text. En acabar, apagaran una espelma en senyal d'homenatge a les víctimes històriques del racisme.
- Visualitzar el vídeo complet.

Texto:

No tenen ulls els jueus? No té mans un jueu, ni òrgans, ni proporcions, sentits, passions, emocions? No menja el mateix aliment, el fereixen les mateixes armes, l'ataquen les mateixes malalties, es cura pels mateixos mètodes? No l'escalfa el mateix estiu que a un cristià? No el refreda el mateix hivern?

¹⁴Les activitats estan basades en la guia 'Educación Intercultural para asociaciones juveniles' editada pel Consell de la Joventut. <http://aulaintercultural.org/2004/09/29/formacion-en-educacion-intercultural-para-asociaciones-juveniles/>

ACTIVITAT 3

Més iguals que diferents

ORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT

Solem percebre la nostra manera d'actuar davant de cultures diverses com a tolerant; no ens solem denominar racistes. El desconeixement i els patrons socials, però, influeixen en la formació d'estereotips, que com sabem són imatges preconcebudes i compartides socialment per una característica comuna -sexe, ètnia, cultura, etc.-, sense tenir en compte la identitat individual de cada persona. Els estereotips es formen des d'un procés complex en què intervé tant la cognició com els sentiments que es desfermen davant d'allò que és desconegut i acaben creant categories on encloem els altres. El primer pas per a trencar aquest procés és conèixer les persones que considerem diferents. Aquest exercici proposa que ens posem en la seva pell, analitzar la situació en què arriben perquè tinguem la vivència que som molt més iguals que diferents.

A la Convenció Intergalàctica de Joves contra el Racisme se'ns sol·licita que fem un perfil sobre joves d'altres planetes. Amb aquesta activitat intentarem visualitzar com són «les persones que arriben de llocs diferents», pensar que són persones que han immigrat de diversos planetes.

Objectius. Analitzar com els prejudicis i els estereotips poden deformar la nostra manera d'entendre i interactuar amb les persones.

Metodologia. Grupal.

Temps. 40 minuts.

Material necessari. Fotocòpies del text, espelmes, un vídeo, una cadira, un fons blanc, paper continu.

Desenvolupament de l'activitat.

1. S'explica que es treballarà en grups
2. S'estén el paper continu a terra.
3. Cada grup tindrà el material necessari per a l'activitat.
4. Un voluntari o una voluntària de cada equip s'estirarà damunt del paper continu i els altres hi dibuixaran la seva silueta.

Instruccions per al grup.

- Retalleu-ne el personatge obtingut.
- Obriu-hi finestres als ulls, la boca, el cap, el cor, les mans, els peus...
- En cada cartolina, escriviu els sentiments o les actituds que tindríeu en emigrar; per exemple: al cor, la paraula esperança; al cap, què esperem del país a on arribem. A les mans, què creiem que hi podem fer. Als peus, a on ens agradaria adreçar-nos.
- «Tapeu» les finestres amb les cartolines posades cara avall.
- Canvieu de lloc i obriu les finestres del personatge de l'altre grup.
- Comenteu-ne les semblances i les diferències que heu trobat a les finestres obertes.

Preguntes per a la reflexió.

Que t'emportaries si emigressis? Per què?

Quines son, segons tu, les causes de l'emigració?

Què és el que passa quan et trobes començant de nou (una escola nova, un barri diferent, una nova feina, etc.)?

Com ho resols?

ACTIVITAT 4

Cercar paraules...

ORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT

Ser tolerant significa bandejar la ignorància i la superficialitat, penetrar en les similituds i en les diferències i, sobre tot, acceptar que hi ha individus i societats diferents i que uns i altres solen tenir bons motius per a ser com són. Dit d'una altra manera, tolerar és respectar la diversitat i té com a contrapartida la intolerància que imposa la uniformitat i que només comprèn i accepta l'«altre» quan s'ha emmotllat a imatge i semblança seva.

Per bé que sembli paradoxal, aprofundir en la tolerància ens condueix a practicar una intolerància positiva, a no tolerar les injustícies, les marginacions, les violències, les imposicions, les humiliacions, sigui qui sigui sobre qui s'exerceixin, amb el pretext de la raça, la nacionalitat o el gènere». La tolerància té certs límits, sense els quals podem esdevenir còmplices de l'intolerable. Hem de ser conscients dels límits de la tolerància. Més difícil que ser tolerants és saber on i quan hem de ser inflexiblement intolerants. On són aquests límits? Fins a quin punt ens comprometem amb la realitat de les persones que estan vivint situacions de discriminació? La història està plena d'episodis tràgics en què es va reaccionar massa tard. A través d'aquesta activitat, es proposa que s'indagui en aquelles situacions d'intolerància davant les quals cal reaccionar.

Objectius.

1. Reflexionar sobre el significat de les paraules intolerància, racisme.
2. Determinar els límits que, per al grup, té la tolerància.

Metodologia. Grupal.

Temps. 45 minuts.

Material necessari. Cartolines i retoladors.

Desenvolupament de l'activitat.

1. Col·locats en grups de 4 o 5 persones.
2. Repartir una cartolina i retoladors per grups.
3. Al centre de la cartolina, hi escriuran amb lletres grosses la paraula INTOLERÀNCIA i, encreuada, la paraula racisme.
4. Ho hauran de completar, com si es tractés de mots encreuats, escrivint-hi termes que, com «racisme», els semblin intolerants.

A l'altra cara de la cartolina, s'ha de dividir el full en dues columnes. En una columna es col·loca tot allò que, a parer vostre, s'hagi de tolerar. A l'altra columna, allò que resulta intolerable.

Preguntes per a la reflexió.

Quins són els límits de la tolerància?
Personalment, què us resulta intolerant?
Com i des d'on es pot lluitar contra la intolerància?
Per què relacionem la intolerància amb el racisme? A través de quins mitjans s'aprèn a ser tolerant?

ACTIVITAT 5

L'arbre dels estereotips

ORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT

Marta Casas (1999) ens diu que, segons la psicologia social, tenim una propensió al prejudici en la mesura que tendeix a formar generalitzacions o categories que ens permeten simplificar el món. Aquestes categoritzacions basades en estereotips solen esdevenir prejudicis quan no són reversibles. Preocupa, dels prejudicis, que d'alguna manera acaben justificant les conductes de discriminació cap a certes persones, pel sol fet de pertànyer a un grup determinat, i fins i tot poden arribar a provocar allò que s'anomena la profecia autorealitzable; es a dir, poden arribar a provocar-la. El més difícil de reconèixer és que la discriminació pot beneficiar el grup que discrimina, tot i que atempti contra els drets inviolables de la persona.

L'any 3019 la galàxia està connectada per mitjà de la intertransportació. Les persones que habiten la Terra tenen molt mala fama, perquè s'han difós idees simples sobre el seu comportament. Diuen que són ganduls, busca-raons, que s'aprofiten del treball dels altres, i sorollosos. Un grup de persones joves han fet una escultura amb forma d'arbre que et pot veure des de tots els racons de la galàxia.

Objectius.

1. **Comprendre la funció dels estereotips i les raons per les quals es mantenen.**
2. **Prendre consciència de la necessitat d'eradicar tota mena de discriminació i actuar en conseqüència.**
3. **Ser conscients de la importància de les nostres actuacions en la lluita contra els discursos de l'odi i la radicalització.**

Metodologia. Grupal.

Temps. 60 minuts.

Material necessari. Paper continu, tisores, retoladors, targetes, pega.

Desenvolupament de l'activitat.

1. S'explica a la classe que un prejudici neix molt sovint del judici de valor que fem de les actituds d'altres persones. La realitat se simplifica a través de l'estereotip i no es fidel a la individualitat de cada persona.
2. Si els conceptes no queden clars, podem utilitzar el diccionari.
3. S'explica com es procedirà durant l'activitat: es formen equips de quatre persones.
4. Es reparteix el material a cada equip.
5. Posada en comú.

Instruccions per al grup.

- Dibuixeu un arbre de la mida d'una persona, amb arrels, tronc i branques.
- A les branques, escriviu-hi aquelles pors i aquells prejudicis que generalment es manifesten cap a les persones que considerem diferents.
- Al tronc, escriviu-hi la mena de conductes que provoquen la discriminació de les minories.
- A la capçada de l'arbre, escriviu-hi els vostres desigs i suggeriments per a participar en la construcció d'una societat en què totes les persones són tractades des del respecte, la justícia i la solidaritat.
- Pengeu els vostres dibuixos a les parets de l'aula, passegeu-hi i comenteu-los.

Algunes Preguntes per a la reflexió.

Com reaccionem quan ens enfrontem a la diferència?

Com reaccionem quan sentim rebuig?

Qui creus que hauria d'actuar per a aconseguir un espai de convivència intercultural?

Com podem facilitar la trobada i l'intercanvi cultural?